

Duration: 3 Hours

Total Marks: 100

Note: 1. All Questions are compulsory.

2. Figures to the right indicate full marks.

Q.1A Select the appropriate option and fill in the blanks: (Any 10) 10

- 1 Human Resource Management [HRM] is _____ from the nation's point of view.
a) Significant b) Detached
c) Unrelated d) Indifferent
- 2 Job _____ is a process of collecting information about the job.
a) Recruitment b) Selection
c) Analysis d) Retrenchment
- 3 _____ is a process of searching and attracting capable candidates to apply for the jobs.
a) Selection b) Recruitment
c) Transfer d) Separation
- 4 _____ is On the Job training method.
a) Job rotation b) Case studies
c) Lectures d) Seminar
- 5 _____ refers to evaluation of hidden talents and skills of employees.
a) Performance appraisal b) Potential appraisal
c) Training d) Career Planning
- 6 _____ counseling is counselor centric.
a) Directive b) Non-directive
c) Participating d) Non-participative
- 7 Theory X assumes _____ approach of the managers towards employees.
a) traditional b) professional
c) general d) positive
- 8 _____ quotient consists of honesty, integrity and ethical values of an employee.
a) Ability b) Personal
c) Emotional d) Spiritual
- 9 Statutory welfare measures include _____.
a) Flexi-time b) Recreation Facilities
c) Drinking Water d) Transportation Facilities
- 10 Learning Organisation was popularized by _____.
a) Peter Drucker b) Philip Kotler
c) Peter Senge d) Henri Fayol
- 11 _____ employees work with passion and are committed to work for the interest of the organisation.
a) Actively Engaged b) Not Engaged
c) Actively Disengaged d) Dissatisfied
- 12 _____ guidelines are in respect of prevention of Sexual Harassment at workplace.
a) Vishala b) Durga
c) Vishaka d) Vedika

Q.1B State whether the following statements are True or False: (Any 10) 10

- 1 Human Resource Management [HRM] brings long term benefits to the individuals, organizations and the society as well.
- 2 Human Resource Planning helps in preventing surplus or shortage of staff.
- 3 Job Analysis is the first step in the selection process.
- 4 Observation method helps to evaluate the training effectiveness.
- 5 Halo Effect occurs when an employee is evaluated on the basis of one negative characteristic.
- 6 Succession planning is a career development tool used by organizations.
- 7 Self esteem needs are the lowest level needs of human beings.
- 8 Morale can be measured on the basis of productivity of employees.
- 9 In grievance redressal, the decision of the arbitrator is final.
- 10 Competence refers to knowledge and skills that enable effective performance of a job.
- 11 Employee Engagement and Employee Empowerment are synonymous.
- 12 Excess workload affects Work-life Balance of employees.

Q.2 Answer the Following (Any 2) 15

- a) What is Human Resource Management (HRM)? Explain its importance.
- b) Elaborate steps in Human Resource Planning.
- c) What are various sources of Recruitment?

Q.3 Answer the Following (Any 2) 15

- a) Explain various functions of Human Resource Development.
- b) Explain the modern methods of Performance Appraisal.
- c) What is Mentoring? Discuss its importance.

Q.4 Answer the Following (Any 2) 15

- a) What is Human Relations? Explain its importance.
- b) Explain various factors affecting Employee Morale.
- c) What are the causes of Employee Grievances?

Q.5 Answer the Following (Any 2)

15

- a) What do you mean by Innovation Culture? Explain its need.
- b) Explain the changing pattern of Employment.
- c) Elaborate on Employee Absenteeism at the workplace.

Q.6 Write Short Notes (Any 4)

20

- a) Job Design
- b) Techniques of E-Selection
- c) Succession Planning
- d) Emotional Quotient (EQ)
- e) Human Resource Information System (HRIS)
- f) Downsizing

मराठी भाषांतर

कालावधी: 3 तास

एकूण गुण: १००

टीप: 1. सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

2. उजवीकडील आकडे पूर्ण गुण दर्शवतात.

- प्र.क्र.१ योग्य पर्याय निवडा आणि रिक्त जागा भरा: (कोणते दहा) १०
१. मानव संसाधन व्यवस्थापन [HRM] हे राष्ट्राच्या दृष्टिकोनातून ----- आहे.
अ) लक्षणीय ब) अलिप्त क) असंबंधित ड) उदासीन
 २. कार्य/जॉब _____ ही नोकरी/कामा संबंधित माहिती गोळा करण्याची प्रक्रिया आहे.
अ) भरती ब) निवड क) विश्लेषण ड) छाटणी
 ३. _____ ही नोकरीसाठी अर्ज करण्यासाठी सक्षम उमेदवार शोधण्याची आणि त्यांना आकर्षित करण्याची प्रक्रिया आहे.
अ) निवड ब) भरती क) बदली ड) वेगळे करणे
 ४. _____ नोकरी अंतर्गत/ कार्यांतर्गत प्रशिक्षण पद्धत आहे.
अ) जॉब रोटेशन/ कामात बदल ब) केस स्टडी क) व्याख्याने ड) परिसंवाद
 ५. _____ म्हणजे कर्मचाऱ्यांच्या लपलेल्या कलागुणांचे आणि कौशल्यांचे मूल्यमापन करणे
अ) कार्यप्रदर्शन मूल्यांकन ब) संभाव्य मूल्यांकन
क) प्रशिक्षण ड) करिअर नियोजन
 ६. _____ समुपदेशन हे समुपदेशक केंद्रित असते.
अ) मार्गदर्शक ब) अ-मार्गदर्शक क) सहभागी ड) गैर-सहभागी
 ७. सिद्धांत 'क्ष' व्यवस्थापकांचा कर्मचाऱ्यांकडे पाहण्याचा _____ दृष्टीकोन गृहीत धरतो.
अ) पारंपारिक ब) व्यावसायिक क) सामान्य ड) सकारात्मक
 ८. _____ भागामध्ये प्रामाणिकपणा, सचोटी आणि कर्मचाऱ्याची नैतिक मूल्ये असतात.
अ) क्षमता ब) वैयक्तिक क) भावनिक ड) आध्यात्मिक
 ९. वैधानिक कल्याणकारी उपायांमध्ये _____ यांचा समावेश होतो.
अ) लवचिक वेळ ब) मनोरंजन सुविधा क) पिण्याचे पाणी ड) वाहतूक सुविधा

१०. लर्निंग ऑर्गनायझेशन संकल्पना _____ ने लोकप्रिय केली.
 अ) पीटर ड्रकर ब) फिलिप कोटलर क) पीटर सेंज ड) हेन्री फेयोल
११. _____ कर्मचारी उत्कटतेने काम करतात आणि संस्थेच्या हितासाठी काम करण्यास वचनबद्ध असतात.
 अ) सक्रियपणे गुंतलेले ब) व्यस्त नसलेले
 क) हेतुतः काम टाळणारे/ निरुत्साही ड) असमाधानी
१२. _____ ही कामाच्या ठिकाणी लैंगिक छळ रोखण्याच्या संदर्भात मार्गदर्शक तत्त्वे आहेत.
 अ) विशाला ब) दुर्गा क) विशाखा ड) वेदिका

प्र.क्र.१ ब खालील विधाने सत्य किंवा असत्य आहेत हे सांगा: (कोणतेही १०) १०

१. मानव संसाधन व्यवस्थापन [एचआरएम] व्यक्ती, संस्था आणि समाजासाठी दीर्घकालीन फायदे आणते.
२. मनुष्यबळाच्या अंदाजामुळे कर्मचाऱ्यांची अतिरिक्तता किंवा कमतरता टाळण्यात मदत होते.
३. नोकरीचे/कार्य विश्लेषण ही निवड प्रक्रियेतील पहिली पायरी आहे.
४. निरीक्षण पद्धत प्रशिक्षणाच्या प्रभावीतेचे मूल्यांकन करण्यास मदत करते.
५. जेव्हा एखाद्या कर्मचाऱ्याचे एका नकारात्मक वैशिष्ट्याच्या आधारे मूल्यांकन केले जाते तेव्हा सकारात्मकता परीणाम/ हॅलो इफेक्ट होतो
६. उत्तराधिकार नियोजन हे संस्थांद्वारे वापरले जाणारे करिअर विकासाचे साधन आहे.
७. आत्मसन्मानाच्या गरजा या मानवाच्या सर्वात खालच्या स्तरावरील गरजा आहेत.
८. कर्मचाऱ्यांच्या उत्पादकतेच्या आधारे मनोबल मोजले जाऊ शकते.
९. तक्रार निवारणात लवादाचा निर्णय अंतिम असतो.
१०. सक्षमता म्हणजे नोकरी/ कार्य विषयक कामगिरी प्रभावीपणे करण्याचे ज्ञान आणि कौशल्ये.
११. कर्मचारी सहभाग/प्रतिबद्धता आणि कर्मचारी सक्षमीकरण हे समानार्थी शब्द आहेत.
१२. कामाचा अतिरिक्त बोजा कर्मचाऱ्यांच्या कार्य-जीवन संतुलनावर परिणाम करतो.

प्र.क्र.२ खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. १५

- अ) मानव संसाधन व्यवस्थापन (HRM) म्हणजे काय? त्याचे महत्त्व समजावून सांगा.
- ब) मानव संसाधन नियोजनातील पायऱ्या विस्तृतपणे विशद करा.
- क) भरतीचे विविध स्रोत कोणते आहेत ते सांगा.?

प्र.क्र.३ खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. १५

- अ) मानव संसाधन विकासाची विविध कार्ये स्पष्ट करा.
- ब) कामगिरी मूल्यांकनाच्या आधुनिक पद्धती स्पष्ट करा.
- क) मार्गदर्शन म्हणजे काय? त्याचे महत्त्व या विषयी चर्चा करा.

- प्र.क्र.४ खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. १५
- अ) मानवी संबंध म्हणजे काय? त्याचे महत्त्व समजावून सांगा.
ब) कर्मचारी मनोबल प्रभावित करणारे विविध घटक स्पष्ट करा.
क) कर्मचाऱ्यांच्या तक्रारींची विविध कारणे कोणती असतात?
- प्र.क्र.५ खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. १५
- अ) नाविन्यपूर्ण संस्कृती म्हणजे काय? त्याची गरज समजावून सांगा.
ब) रोजगाराची बदलती पद्धत स्पष्ट करा.
क) कामाच्या ठिकाणी कर्मचाऱ्यांची अनुपस्थिती या बद्दल तपशीलवार सांगा.
- प्र.क्र.६ थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही चार) २०
- अ) नोकरी रचनाकृती (Job Design)
ब) ई-निवडीचे तंत्र
क) वारसाहक्क नियोजन
ड) भावनिकअंश/ भाग (EQ)
ई) मानव संसाधन माहिती प्रणाली (HRIS)
फ) आकार कमी करणे (Downsizing)
